

5.1.10 Částice (*partikule*)

Částice patří ke slovním druhům *nesamostatným* a *neohebným*, z hlediska syntaktického **nejsou** větnými členy. Jsou značně nesourodým slovním druhem, proto jsou také různě klasifikovány (děleny). Obvykle uvozují samostatné věty a naznačují tak jejich druh, např. *rozkaz* (*At' mlčí!*), *přání* (*Kéž se ti dobře spí.*), *otázku zjišťovací* (*Zdali se ještě uvidíme?*), *zvolání* (*Kdybys nemluvil!*) nebo vyjadřují stanovisko mluvčího k obsahu věty – *částice modální*. Různé významové odstíny vyjadřují také ve spojení s větným členem, např. větný člen *zdůrazňují*, *vytýkají*, *hodnotí* apod.:

i *taková může být skutečnost, zemřel už dávno, k kladným vlastnostem patří především pravdomluvnost, přišla dokonce Ivana* atd.

Původem jsou částice zvláštní slova, např.: *at', necht', bodejt', prý*. Z hlediska vzniku lze rozlišit částice, které vznikly

a) významovým posunem ze slov ohebných: *to, ono, což, tuším...*

b) z příslovcí: *vážně, zřejmě,...*

c) ze spojek podřadicích: *zda, zdali, -li, aby, kdyby, že...*

d) ze spojek souřadicích: *a, i, ani, také, však*.

Z hlediska funkce se částice dělí na **modální, vytýkací, modifikační, odpověďové, negační** a **přací**.

5.1.10.1 Modální částice

Nejčastěji se vyskytují ve větách oznamovacích. Jsou základním prostředkem k vyjádření *modality jistotní*, tj. mluvčí vyjadřuje stupeň jistoty své výpovědi od úplné jistoty až k nejistotě: *jistě, určitě, nepochybně* (jistota) – *Cesta k hradu vede jistě (nepochybně, určitě) lesem; opravdu, skutečně* (ujišťování) – *Květiny jsem opravdu (skutečně) zalila; asi, snad, pravděpodobně, možná* (nejistota) – *Zveřejněný text se asi (snad, možná, pravděpodobně) zabývá národnostními menšinami* (o tom viz též kapitola 6.3.3.1).

5.1.10.2 Vytýkací částice

Patří k nim např. slova *jen, také, právě, přímo, už, teprve, ...* Vytýkají určitý člen ve větě: *Ze zkoušených uspěli jen dva* (ostatní neuspěli); *Odpověděl přímo jemu* (jiným ne); *Mezi pozvanými byl také můj přítel* (byli pozvaní i jiní) apod.

5.1.10.3 Modifikační částice

Modifikační částice jsou slova, která mají ve větě primárně funkci jiného slovního druhu, např.: *a, ale, však, že* (spojky); *tak, takhle, klidně, pěkně* (příslovce); *ona, to, co* (zájmena).

a) *spojka* x *částice*

Vzal si klobouk a odešel. x *A to myslíš vážně?*

Přišla, ale byla smutná. x *Tady je ale nepořádek!*

Rodiče přijeli, děda však zůstal doma. x *Však ty si ještě vzpomeneš!*

Čekali, že se vrátí. x *Že to můžu udělat jinak?*

b) *příslovce* x *částice*

Tak se dříve nakupovalo. x *Kdyby tak přišel?*

Mluvila pomalu a klidně. x *Klidně si to vezmi.*

Honzík píše pěkně. x *To se pěkně chováš!*

c) *zájmeno* x *částice*

Ona tam nepůjde. x *Ona to Zdena zatím neví.*

Podarilo se ti to. x *To ani nepřijdeš domů?*

Co by sis přál k narozeninám? x *To je, co?*

5.1.10.4 Odpověďové částice

Jsou to slova, kterými se odpovídá na zjišťovací otázky: *ano, ne, ovšem, zajisté*. Např.: Učil ses? *Ne*. Máš hlad? *Ano*. S ubytováním jste byli spokojeni? *Ovšem (zajisté)* (O tom viz také kapitoly 6.2.1.2 B.3., 6.2.3.2 E, 6.2.4.1 C.)

5.1.10.5 Negační částice

Patří k nim slova *ne, nikoli*. Např.: *Všímal si ne jejího vzhledu, ale její dobrosrdečnosti. Učil se nikoli sám.* (O tom viz také kapitola 6.2.4.)

5.1.10.6 Přací částice

Tvoří obvykle slova *ať, nechť, kéž, bodejž* a ve větě stojí vždy na jejím začátku: *Ať už neprší! Kéž se uzdraví! Nechť přijde.* (O tom viz také kapitola 6.3.2.4.)